

TENSORY

Piotr Słanina⁰

29 maja 2001

Definicja 1 Niech V oznacza przestrzeń liniową nad ciałem $\mathbb{K}$. Tensorem nazywamy przekształcenie liniowe $T : V^n \rightarrow \mathbb{K}$ względem każdego z argumentów tzn. dla dowolnego $i \in \{1, \dots, n\}$

$$T(v_1, \dots, kv_i + \bar{v}_i, \dots, v_n) = kT(v_1, \dots, v_i, \dots, v_n) + T(v_1, \dots, \bar{v}_i, \dots, v_n).$$

Zbiór tensorów oznaczamy przez $T_n(V)$.

Własność 1 Zbiór T_n n -tensorów tworzy przestrzeń liniową nad $\mathbb{K}$.

Definicja 2 Niech T jest n -tensorem. Jeżeli zachodzi jeden z następujących (równoważnych!) warunków

$$T(\dots, v, \dots, v, \dots) = 0, T(\dots, v_i, \dots, v_j, \dots) = -T(\dots, v_j, \dots, v_i, \dots),$$

to T jest nazywany n -tensorem skośnie symetrycznym. Zbiór tych tensorów oznaczamy przez $T_n^{sk}(V)$.

Definicja 3 Niech T jest n -tensorem. Jeżeli dla dowolnej permutacji $\sigma \in S_n$ zachodzi

$$T(v_1, v_2, \dots, v_n) = T(v_{\sigma(1)}, v_{\sigma(2)}, \dots, v_{\sigma(n)}),$$

to T jest nazywany n -tensorem symetrycznym. Zbiór tych tensorów oznaczamy przez $T_n^{sym}(V)$.

Zadanie 1 Sprawdzić czy w V każdy iloczyn skalarny jest 2-tensorem, gdzie V to przestrzeń liniowa nad $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$, $\mathbb{C}$ (nad $\mathbb{C}$ nie jest).

Zadanie 2 Czy każdy 1-tensor jest t. symetrycznym, skośnie symetr. (tak).

Zadanie 3 Sprawdzić, czy każdy 2-tensor jest op. liniowym V^2 w K (nie).

Zadanie 4 Wykazać, że iloczyn mieszany $(\vec{v}_1, \vec{v}_2, \vec{v}_3)$, $v_i \in \mathbb{R}^3$, jest tensorem antysymetrycznym.

⁰Zadania częściowo na podst. skryptu "Algebra i Geometria Analityczna z zadaniami", E. Płonka, Gliwice 1990

Zdefiniujmy następujące funkcje $f_t : \mathbb{R}^3 \times \mathbb{R}^3 \longrightarrow \mathbb{R}$, $t \in \{1, 2, \dots, 8\}$:

$$f_1((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = x_1y_1 - x_2y_2 + 3x_3y_3$$

$$f_2((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = 2x_1y_2 + x_2y_3 - 3x_3y_1$$

$$f_3((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = x_3y_2$$

$$f_4((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = 3x_1y_2 - 3x_2y_1$$

$$f_5((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = 0$$

$$f_6((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = x_1y_2 + x_2y_3 + 3x_3y_1$$

$$f_7((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = x_1 + 3x_2y_2$$

$$f_8((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = \ln(2^{x_2y_3})$$

$$f_9((x_1, x_2, x_3), (y_1, y_2, y_3)) = -2x_1y_2 + 2x_2y_1 - 2x_2y_3 + 2x_3y_2 - 2x_3y_1 + 2x_1y_3$$

Zadanie 5 Sprawdzić, które z powyżej zdefiniowanych funkcji są 2-tensorami, które są tensorami symetrycznymi, antysymetrycznymi (odp. tensorem nie jest f_7 , t. symetrycznym są f_1 , f_5 , f_6 , natomiast t. antysymetrycznym są f_4 , f_5 oraz f_9).

Niech $f_t : \mathbb{R}^2 \times \mathbb{R}^2 \times \mathbb{R}^2 \longrightarrow \mathbb{R}$, $t \in \{10, 11, 12\}$ będą funkcjami postaci:

$$f_{10}((x_1, x_2), (y_1, y_2), (z_1, z_2)) = 2x_1y_1z_2$$

$$f_{11}((x_1, x_2), (y_1, y_2), (z_1, z_2)) = 2x_1y_2z_3 + 2x_2y_3z_1 + 2x_3y_1z_2$$

$$f_{12}((x_1, x_2), (y_1, y_2), (z_1, z_2)) = 2x_1y_1 + 3x_2y_3 - x_3y_1$$

Zadanie 6 Sprawdzić, które z powyżej zdefiniowanych funkcji są 3-tensorami, które są tensorami symetrycznymi, antysymetrycznymi. (odp. tensorem nie jest f_{12} , t. symetrycznym jest f_{11} , natomiast nie ma t. antysymetrycznych).

Zadanie 7 Niech T będzie 2-tensorem w przestrzeni $\mathbb{R}^2$. Sprawdzić, że $T((3, 3), (3, 3)) = 27$ oraz $T((n, n), (-3, -3)) = -9n$ jeżeli wiadomo, że $T((1, 1), (1, 1)) = 3$.

Zadanie 8 Niech T będzie 2-tensorem w $\mathbb{R}^2$. Niech $T((1, 0), (2, 2)) = 3$ oraz $T((0, 1), (3, 3)) = -2$. Sprawdzić, że $T((1, 2), (6, 6)) = -1$.

Zadanie 9 Niech T będzie n -tensorem. Wykazać, że T_+ zdefiniowany wzorem

$$T_+(v_1, \dots, v_n) = \sum_{\sigma \in S_n} T(v_{\sigma(1)}, \dots, v_{\sigma(n)})$$

jest n -tensorem symetrycznym (aby zrozumieć to zadanie, spróbować udowodnić najpierw to twierdzenie dla $n=2$ albo $n=3$. Wtedy bowiem $T_+(v_1, v_2) = T(v_1, v_2) + T(v_2, v_1)$ i $T_+(v_1, v_2, v_3) = T(v_1, v_2, v_3) + T(v_2, v_1, v_3) + T(v_1, v_3, v_2) + T(v_3, v_1, v_2) + T(v_3, v_2, v_1) + T(v_2, v_3, v_1)$ po podstawieniu odpowiednich wartości n).

Zadanie 10 Wykazać, że jeśli $\dim V > 0$ to $\dim T_n(V) > 0$ dla $n \in \mathbb{N}$ (rozwiązanie: wystarczy wskazać nietrywialny tensor; niech $\dim V = d$. Wtedy $V = (x_1, \dots, x_d)$, a nietrywialnym tensorem może być np .

$$T_n((x_1, \dots, x_d), (y_1, \dots, y_d), \dots, (v_1, \dots, v_d)) = x_1y_1 \dots v_1 + x_2y_2 \dots v_2 + \dots + x_dy_d \dots v_d.$$

Warto zauważyć, że wskazany tensor jest symetryczny).